

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОПИСУ РИЗИКІВ БІЗНЕС-МОДЕЛІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ

© 2017 НЕСТЕРЕНКО О. О.

УДК 346.2:368.025.61

Нестеренко О. О.

Методологічні засади опису ризиків бізнес-моделі суб'єкта господарювання в інтегрованій звітності

Метою статті визначено обґрунтування методологічних засад опису підприємницьких і бухгалтерських ризиків бізнес-моделі суб'єкта господарювання в інтегрованій звітності для їх своєчасного виявлення та оцінки, а також розробки методів їх нівелювання чи мінімізації та можливого попередження. Запропоновано в процесі формування інтегрованої звітності розглядати ризики з двох сторін: по-перше, це ризики, які виникають у бізнес-моделі суб'єкта господарювання та мають розкриватися в інтегрованому звіті; по-друге, це власне бухгалтерські ризики інтегрованої звітності, які повинні враховувати члени кроссекторальної робочої групи та управлінський персонал в процесі формування та оприлюднення інтегрованої звітності. Для розробки адекватного обліково-аналітичного інструментарію розкриття інформації про ризики бізнес-моделі та інтегрованої звітності й їх нівелювання чи мінімізації в статті проведено термінологічний аналіз сутності підприємницького та бухгалтерського ризиків. Запропоновано підприємницький ризик визначати як об'єктивно-суб'єктивну економічну категорію, яка характеризує імовірність виникнення негативних чи позитивних наслідків економіко-соціо-екологічної діяльності в рамках реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання в ситуації невизначеності. Під бухгалтерським ризиком запропоновано розуміти ймовірність виникнення несприятливих наслідків внаслідок організаційних, методологічних та методичних помилок в інтегрованій обліковій системі, що несуть загрозу для якості, точності та достовірності звітної інформації про економіко-соціо-екологічну діяльність в інтегрованій звітності та загрозу неправильного прийняття рішень стейкхолдерами на базі інформації інтегрованого звіту. Для вчасного виявлення підприємницьких ризиків і максимального нівелювання впливу бухгалтерських ризиків на процес формування та оприлюднення інтегрованої звітності в дослідженні визначено місце підприємницького та бухгалтерського ризиків у бізнес-моделі суб'єкта господарювання.

Ключові слова: підприємницький ризик, бухгалтерський ризик, бізнес-модель, інтегрована звітність, економіко-соціо-екологічна діяльність.

Рис.: 2. **Бібл.:** 18.

Нестеренко Оксана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, аналізу та страхування, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: akseniya72@gmail.com

УДК 346.2:368.025.61

UDC 346.2:368.025.61

Нестеренко О. А. Методологические основы описания рисков бизнес-модели предприятия в интегрированной отчетности

Целью статьи определено обоснование методологических основ описания предпринимательских и бухгалтерских рисков бизнес-модели предприятия в интегрированной отчетности для их своевременного выявления и оценки, а также разработки методов их нивелирования или минимизации и возможного предупреждения. Предложено в процессе формирования интегрированной отчетности рассматривать риски с двух сторон: во-первых, это риски, которые возникают в бизнес-модели организации и должны раскрываться в интегрированном отчете; во-вторых, это собственно бухгалтерские риски интегрированной отчетности, которые должны учитывать члены кроссекторальной рабочей группы и управленческий персонал в процессе формирования и обнародования интегрированной отчетности. Для разработки адекватного учетно-аналитического инструментария раскрытия информации о рисках бизнес-модели и интегрированной отчетности и их нивелирования или минимизации в статье проведен терминологический анализ сущности предпринимательского и бухгалтерского рисков. Предложено предпринимательский риск определять как объективно-субъективную экономическую категорию, которая характеризует вероятность возникновения отрицательных или положительных последствий экономико-социологической деятельности в рамках реализации бизнес-модели предприятия в ситуации неопределенности. Под бухгалтерским риском предложено понимать вероятность возникновения неблагоприятных последствий в результате организационных, методологических и методических ошибок в интегрированной учетной системе, несущих угрозу для качества, точности и достоверности отчетной

Nesterenko O. O. Methodological Bases for Describing Risks of the Enterprise Business Model in Integrated Reporting

The aim of the article is to substantiate the methodological bases for describing the business and accounting risks of an enterprise business model in integrated reporting for their timely detection and assessment, and develop methods for their leveling or minimizing and possible prevention. It is proposed to consider risks in the process of forming integrated reporting from two sides: first, risks that arise in the business model of an organization and should be disclosed in its integrated report; second, accounting risks of integrated reporting, which should be taken into account by members of the cross-sectoral working group and management personnel in the process of forming and promulgating integrated reporting. To develop an adequate accounting and analytical tool for disclosure of information about the risks of the business model and integrated reporting, their leveling or minimization, in the article a terminological analysis of the essence of entrepreneurial and accounting risks is carried out. The entrepreneurial risk is defined as an objective-subjective economic category that characterizes the probability of negative or positive consequences of economic-social-ecological activity within the framework of the business model of an enterprise under uncertainty. The accounting risk is suggested to be understood as the probability of unfavorable consequences as a result of organizational, methodological errors in the integrated accounting system, which present threat to the quality, accuracy and reliability of the reporting information on economic, social and environmental activities in integrated reporting as well as threat of inappropriate decision-making by stakeholders based on the integrated report. For the timely identification of business risks and maximum leveling of the influence of accounting risks on the process of formation and publication of integrated reporting,

информации об экономико-социо-экологической деятельности в интегрированной отчетности и угрозу неправильного принятия решений стейкхолдерами на базе информации интегрированного отчета. Для своевременного выявления предпринимательских рисков и максимального нивелирования влияния бухгалтерских рисков на процесс формирования и обнародования интегрированной отчетности в исследовании определено место предпринимательского и бухгалтерского рисков в бизнес-модели предприятия.

Ключевые слова: предпринимательский риск, бухгалтерский риск, бизнес-модель, интегрированная отчетность, экономико-социо-экологическая деятельность.

Рис.: 2. **Библ.:** 18.

Нестеренко Оксана Александровна – кандидат экономических наук, доцент, докторант кафедры финансов, анализа и страхования, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: akseniya72@gmail.com

in the study the place of entrepreneurial and accounting risks in the business model of the enterprise is determined.

Keywords: entrepreneurial risk, accounting risk, business model, integrated reporting, economic-socio-ecological activity.

Fig.: 2. **Bibl.:** 18.

Nesterenko Oksana O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree of the Department of Finance, Analysis and Insurance, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: akseniya72@gmail.com

Вступ. У Моделі всеохоплюючої звітності бізнесу (Comprehensive Business Reporting Model), запропонованої Інститутом сертифікованих фінансових аналітиків Великобританії, серед основних резервів підвищення вартості бізнесу визначено мінімізацію ризиків [1]. При цьому розробники моделі наголошують, що для управління ризиком слід використовувати інструменти бухгалтерського обліку, а один із принципів, на якому ґрунтуються її положення, наголошує, що в звітності має розкриватися вся додаткова інформація, яка необхідна інвестору для розуміння статей, визнаних у звітах, оцінювання власності та ризику. З цього приводу О. Хорін зазначає, що «внаслідок зміни цільових установок бізнесу змінюється парадигма звітності компанії: ключовим звітом стає звіт про вартість компанії та звіт про ризики, що додається до нього» [2, с. 41].

Саме інтегрована звітність дозволяє керівництву компанії вибудувати цілісну картину процесу створення вартості компанії, оцінити реалізацію стратегії розвитку, досягнуті результати і, найголовніше, виявити проблемні аспекти діяльності суб'єкта господарювання і вчасно усунути або запобігти їм, оскільки наслідки впливу ризиків у бізнес-моделі найбільш повно проявляються в процесі формування інтегрованої звітності, а також на етапі прийняття за її даними рішень зацікавленими особами. Впровадження в практичну діяльність суб'єктів господарювання сучасної концепції звітування – інтегрованої звітності – вимагає розвитку термінологічного апарату ризик-менеджменту для подальшої розробки методологічного базису ідентифікації, оцінки та врахування ризиків у бізнес-моделі суб'єкта господарювання, що визначає актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як цілком справедливо зазначають американські дослідники історичного розвитку підприємницької концепції Р. Хизрич і М. Пітерс, місце ризику в теорії підприємництва – тема, за якою автори як в минулому, так і за теперішніх часів схильні до різнобічних думок [3]. Прихильники фізичної економії під ризиком розуміли подію, яка може відбутися, або ні в економіці [4]. Основними представниками класичної теорії ризику були Дж. Міль та І. Сеньйор, які розглядали

ризик як математичне очікування втрат, що можуть виникнути в результаті реалізації обраного рішення [5, с. 22]. Засновники неокласичної теорії ризику А. Маршал та А. Пігу вважали, що ризик – це ймовірність відхилення від поставлених цілей [6, с. 45]. Проблема сутності, ідентифікації, оцінки та управління ризиками, які виникають в господарській діяльності бізнес-одиноць, є найбільш обговорюваною темою в наукових і прикладних дослідженнях й нині, що знайшло відображення у низці робіт як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: І. Бекер, П. Бернстайн, В. Вітлінський, І. Вигівська, П. Верчено, Д. Госнік, В. Гранатурова, Л. Донець, Дж. Кейнс, Е. Короткова, Б. Койлі, Б. Лагоша, М. Лапуста, В. Ліберзон, В. Малихін, С. Наконечний, Т. Райс, О. Савченко, Ж. Саклан, Д. Террі, Е. Хрустальов, Г. Чернова, В. Черкасов, А. Шаршукова, О. Ястремський та ін.

Незважаючи на значний теоретичний і практичний доробок ризикології, питання ідентифікації, оцінки та розкриття інформації про ризики в інтегрованій звітності залишаються малодослідженими, тому метою статті визначено обґрунтування методологічних засад опису підприємницьких і бухгалтерських ризиків бізнес-моделі суб'єкта господарювання в інтегрованій звітності для їх своєчасного виявлення та оцінки, а також розробки методів їх нівелювання чи мінімізації та можливого попередження.

Виклад основного матеріалу. Процеси збереження капіталу та його рух й наведення правильної інформації про них в інтегрованому звіті напряму пов'язані з ризиком. Структурно інтегрований звіт повинен розкривати інформацію про ризики, які впливають на можливість створювати вартість організацією в коротко-, середньо- та довгостроковому періоді і на корпоративні механізми управління, а інтегрована облікова система повинна забезпечити оцінку можливих наслідків ризиків (загроз) та сприяти розробленню дієвих заходів для їх мінімізації.

При цьому в процесі формування інтегрованої звітності доцільно розглядати ризики з двох сторін: по-перше, це ризики, які виникають в бізнес-моделі суб'єкта господарювання та мають розкриватися в інтегрованому звіті; по-друге, це власне бухгалтерські ризики інтегрованої

звітності, які повинні враховувати члени кроссекторальної робочої групи та управлінський персонал в процесі формування та оприлюднення інтегрованої звітності. До другої групи ризиків доцільно віднести ризики недостовірності розкриття показників інтегрованого звіту за розділами, неочікуваної реакції стейкхолдерів на показники інтегрованого звіту, невчасного чи занадто розгорнутого формату подання інформації тощо.

Для розробки адекватного обліково-аналітичного інструментарію розкриття інформації про ризики бізнес-моделі та інтегрованої звітності й їх нівелювання чи мінімізації доцільно провести термінологічний аналіз сутності підприємницького та бухгалтерського ризиків. Дослідження наукових літературних і нормативних джерел показало, що на сьогодні відсутнє однозначне розуміння ризику, зокрема, як в підприємстві, так і в обліку. Ризик в будь-якому його прояві – це складне багатоаспектне явище, що має безліч визначень. Така ситуація пояснюється, зокрема, певним ігноруванням теорії ризиків у чинному національному господарському законодавстві, недостатністю науково-методичних розробок з імплементації заходів із виявлення, оцінки, ідентифікації та мінімізації ризиків у реальній економічній практиці й управлінській діяльності.

В процесі досягнення суб'єктом господарювання цілей сталого розвитку особливої актуальності набуває принцип безперервності діяльності, який займає в умовах економічної кризи домінуючу позицію в системі принципів бухгалтерського обліку та інтегрованої звітності й передбачає наведення в звітності інформації про перспективи існування бізнесу в доступному для огляду майбутньому, що викликає виникнення різноманітних підприємницьких ризиків, як в поточній діяльності, так і в прогнозованому майбутньому. Підприємницький ризик є обов'язковим атрибутом діяльності суб'єктів господарювання в конкурентному середовищі, оскільки ринкові відносини передбачають економічну свободу, за якої вигода одних суб'єктів господарювання стає втратою для інших.

Таким чином, підприємницька діяльність – це діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання на свій ризик. Відповідне визначення наведено і в Законі України «Про підприємство», згідно з яким підприємство – це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством [7].

Проведені дослідження показали, що, незважаючи на постійно зростаючу кількість праць, присвячених проблемам управління підприємницькими ризиками, в сучасній науково-практичній літературі зустрічаються цілком різні розуміння терміна «підприємницький ризик», що викликає термінологічну плутанину та не сприяє розробці дієвих заходів із мінімізації чи нівелювання ризикових ситуацій. Розглянемо найбільш поширені підходи до трактування підприємницького ризику.

На думку В. Віталінського, підприємницький ризик – це ризик, який виникає в результаті будь-яких видів діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів, послуг, реалізацією їх, товарно-грошовими і фінансовими опе-

раціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів [8]. Таке визначення дещо звужує об'єкт дослідження, оскільки в ньому не визначено події, які можуть призвести до ризику, незрозумілим є і те, що саме автор розуміє під ризиком (чи то відхилення від зазначеної мети діяльності, чи небезпеку, чи виникнення непередбачуваних ситуацій).

Більш змістовне визначення підприємницького ризику надає І. О. Доценко, яка визначає його як властивість суб'єкта підприємницької діяльності під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників переходити зі стану нормального функціонування в непередбачений стан, тобто у стан функціонування гірший, ніж планувався, при якому виникає ймовірність втрати підприємством частини своїх активів, неотримання доходів або виникнення додаткових витрат внаслідок здійснення виробничо-комерційної діяльності [9, с. 86]. Проте підхід автора пов'язує поняття підприємницького ризику з відхиленнями від зазначеної мети тільки негативного характеру. На нашу думку, підприємницька діяльність в умовах ризику хоча й може призвести до збитків чи непередбачених втрат, спрямована, перш за все, на отримання додаткового доходу. Цей погляд висловлював ще Адам Сміт, характеризуючи ризик «як шанс виграти або шанс програти» [10, с. 105–107]. Такий підхід підтримують і вітчизняні науковці Д. А. Штефаніч, П. Г. Вашків, С. Ю. Попіна, які підтверджують взаємозв'язок між ризиком і додатковим доходом та визначають ризик, як «імовірність понесення фірмою втрат або одержання прибутку в процесі здійснення підприємницьких операцій порівняно зі встановленими завданнями» [11, с. 7]. А вчені М. Г. Лапуста та Л. Г. Шаршукова взагалі зазначають, що «хоча наслідки ризику частіше всього проявляються у вигляді втрат або неможливості одержання очікуваного прибутку, ризик – це не лише небажані результати прийняття рішень. За певних варіантів підприємницьких проектів існує не тільки небезпека не досягти наміченого результату, але і ймовірність перевищити очікуваний прибуток. В цьому і полягає підприємницький ризик, який характеризується поєднанням можливості досягнення як небажаних, так і особливо сприятливих відхилень від запланованих результатів» [12].

Проведений термінологічний аналіз поняття «підприємницький ризик» дозволив виявити його основні характеристики, згруповані на рис. 1, та виявити сутнісні характеристики підприємницького ризику, який виникає в бізнес-моделі суб'єкта господарювання та підлягає опису в інтегрованій звітності:

- імовірнісний характер (підприємницький ризик пов'язаний з бізнес-процесами, які здійснюються в рамках бізнес-моделі суб'єкта господарювання, а фінансові чи інші наслідки бізнес-процесів можуть коливатися в певних межах, а отже, ймовірно впливати чи не впливати на кінцевий фінансовий результат всієї господарської діяльності чи соціально-екологічні показники, які характеризують бізнес-модель);
- економіко-соціо-екологічна природа (підприємницький ризик носить багатомірний характер та проявляється на всіх етапах і видах економічної діяльності, соціальних взаємовідносинах як все-

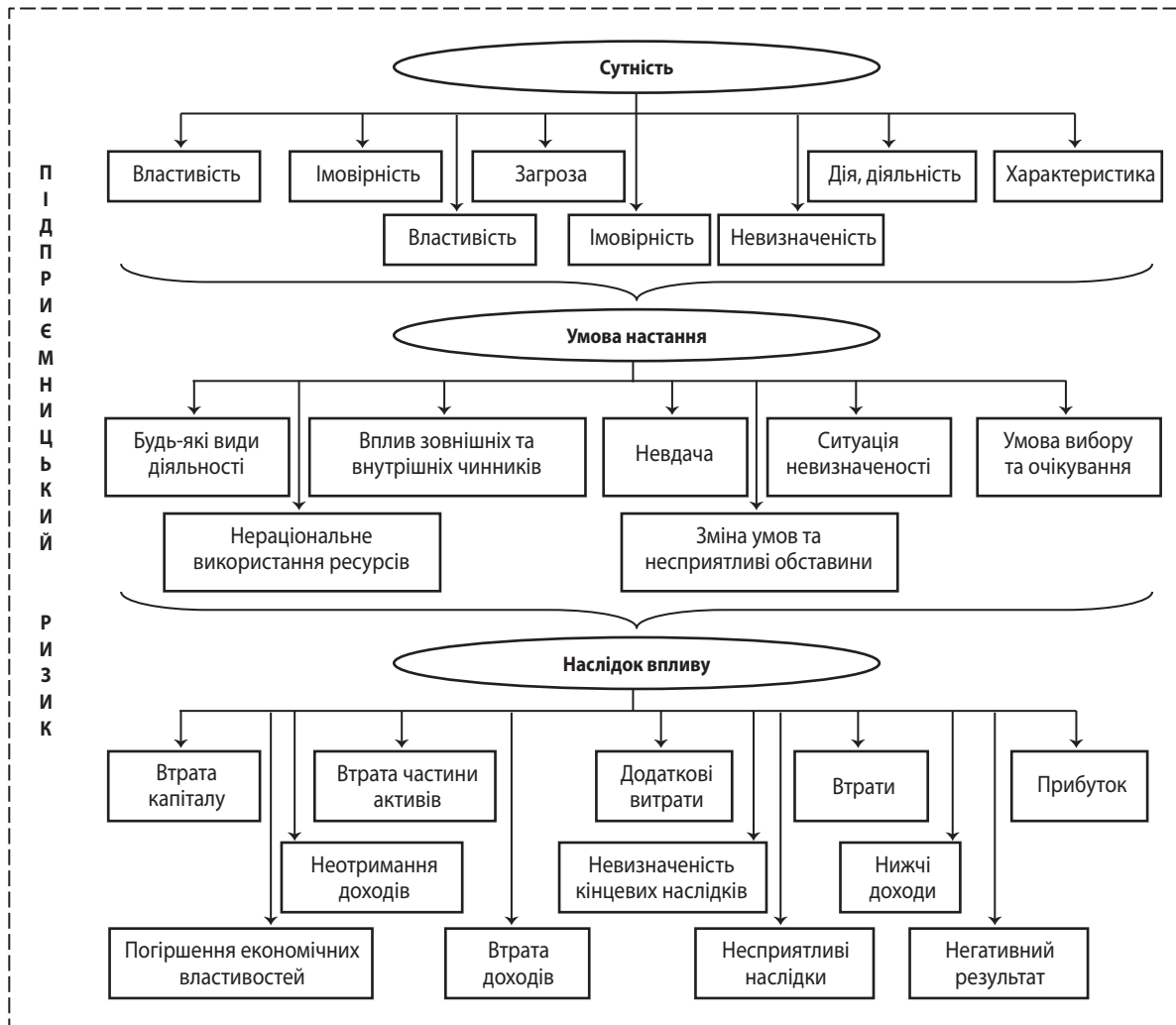

Рис. 1. Термінологічний аналіз поняття «підприємницький ризик»

редині підприємства, так і з суспільством загалом, екологічних наслідках діяльності тощо);

- невизначеність результатів (підприємницький ризик завжди виникає в умовах вибору, при цьому очікуваний рівень ризику може коливатися в певному діапазоні, його наслідком може бути як негативний, так і позитивний економіко-соціо-екологічний вплив на здійснення бізнес-процесів всередині бізнес-моделі суб'єкта господарювання);
- суб'єктивно-об'єктивне походження (підприємницький ризик по-різному сприймається різними суб'єктами, які приймають управлінські рішення щодо здійснення одних і тих самих господарських операцій внаслідок відмінності психологічних, етичних та інших цінностей разом з об'єктивністю існування підприємницького ризику, який супроводжує практично всі види господарських операцій в бізнес моделі).

Таким чином, підприємницький ризик пропонуємо визначати як об'єктивно-суб'єктивну економічну категорію, яка характеризує імовірність виникнення негативних чи позитивних наслідків економіко-соціо-екологічної ді-

яльності в рамках реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання в ситуації невизначеності.

В інтегрованому звіті в частині підприємницьких ризиків доцільно наводити інформацію про види ризиків, які оцінюються на підприємстві в розрізі фінансових і нефінансових показників, методи управління ризиками (наприклад, відмова від надзвичайно ризикової діяльності чи трансакції, профілактика або диверсифікація, що знижує ризики; аутсорсинг затратних ризикових функцій; формування резервів або запасів тощо), перелік заходів щодо їх мінімізації на оперативному та стратегічному рівнях діяльності.

Незаперечним є факт, що задля уникнення кризових явищ на підприємстві чи зменшення негативного впливу підприємницького ризику на результати реалізації бізнес-моделі суб'єкта господарювання необхідна чітка ідентифікація ризикових подій та їх наслідків в системі бухгалтерського обліку. У той же час, як справедливо констатує професор Ю. А. Кузьмінський, «проблема полягає у відсутності загальних правил для всіх бухгалтерів. Норми задає безкінечний потік фактів господарської діяльності. Правила витікають із умов вміння розгледіти в ході роботи випадкові та непередбачені дії» [13, с. 35]. Цим пояснюєть-

ся визначний вплив бухгалтерського обліку на результати діяльності, який є засобом нівелювання підприємницьких ризиків з одного боку, а з іншого – причиною виникнення бухгалтерського ризику.

В цьому контексті професор З. В. Гуцайлюк доречно акцентує увагу на тому, що «саме брак інформації є причиною виникнення ризиків. А остання на рівні підприємств практично повністю формується у системі бухгалтерського обліку» [14, с. 10]. Вчений підтверджує виняткове місце бухгалтерського обліку в системі ризик-менеджменту підприємства та зазначає: «...реалізація функції бухгалтерського обліку в системі забезпечення економічної безпеки господарюючих суб'єктів потребує проведення комплексу робіт, пов'язаних як з інформаційним забезпеченням управління економічними ризиками, так і з ризиками у самій системі бухгалтерського обліку» [14, с. 11].

Н. В. Чебанова, Т. І. Єфіменко та В. М. Орлова трактують ризики в бухгалтерському обліку як ризики вибору методичного підходу до формування облікової інформації. Під бухгалтерським ризиком вчені розуміють ризик недостовірності обліку і звітності, тобто ризики, що несуть загрозу для якості звітної інформації, а відповідно і для якості прийняття на її основі управлінських рішень [15, с. 197.]. Основним наслідком прояву бухгалтерського ризику науковці визначають саме якість звітної інформації як основного заключного етапу облікового процесу.

П. Й. Атамас, О. П. Атамас та Г. О. Крамаренко під бухгалтерським ризиком розуміють ймовірність несприятливого фінансового результату для підприємства внаслідок неправильного відображення фактів господарської діяльності (неправильна інтерпретація змісту господарської операції, помилки при визначенні кореспондуючих рахунків, неточності в оцінці активів тощо), невідповідності обраної облікової політики, що застосовується на підприємстві [16]. Тобто вчені вважають, що вплив бухгалтерського ризику полягає, перш за все, в погіршенні фінансового становища суб'єкта господарювання, що, на нашу думку, більше характеризує наслідки підприємницького ризику.

В наукових колах поняття «бухгалтерський ризик» є менш дослідженим порівняно з «підприємницьким ризиком», при його визначенні вчені акцентують увагу на таких основних аспектах:

- *по-перше*, бухгалтерський ризик завжди пов'язаний з людським фактором, а саме некомпетентністю чи помилками працівників, які ведуть бухгалтерський облік та складають звітність на підприємстві;
- *по-друге*, наслідки впливу бухгалтерського ризику, як правило, носять негативний характер (понесення додаткових майнових, фінансових і репутаційних втрат, прийняття невірних управлінських рішень, збиткова діяльність, недоотримання прибутку тощо);
- *по-третьє*, причиною виникнення бухгалтерського ризику можуть виступати методологічні неточності (вибір альтернативних методів в обліковій політиці, нечіткість певних положень принципів і стандартів бухгалтерського обліку, зміна нормативно-правових вимог в галузі бухгалтерського обліку й оподаткування).

З метою врахування бухгалтерського ризику в процесі реалізації інноваційного проекту з формування інтегрованої звітності пропонуємо визначати його як ймовірність виникнення несприятливих наслідків внаслідок організаційних, методологічних та методичних помилок в інтегрованій обліковій системі, що несуть загрозу для якості, точності та достовірності звітної інформації про економіко-соціо-екологічну діяльність в інтегрованій звітності та неправильного прийняття рішень стейкхолдерами на базі інформації інтегрованого звіту.

Під час формування інтегрованого звіту з позиції ризик-орієнтованого управління, в межах теорії ризику, по-перше, його укладачі мають враховувати всі підприємницькі ризики, які впливають на стабільне та збалансоване функціонування підприємства, розробляти методики їх нівелювання або, за неможливості уникнення, – заходи з їх мінімізації чи оптимізації, а по-друге, повинні при розкритті показників інтегрованого звіту за тим чи іншим розділом оцінювати бухгалтерський ризик негативно-сприйняття тієї чи іншої інформації стейкхолдерами, який може виникнути також в результаті неточності і некоректності подачі інформації у звіті. Нещодавно Leeds University (Великобританія) та Euromed Management School (Франція) проаналізували 4000 нефінансових звітів і знайшли «непідтверджені заяви, незрозумілі дані й неточні цифри». Наприклад, італійська компанія ENEL в інтегрованому звіті навела інформацію, що її викиди склали 122 089 млн т, що виявилось цифрою, яка в чотири рази перевищує викиди нашої планети [17]. Таким чином, для нівелювання бухгалтерського ризику показники, які наводяться в інтегрованому звіті, повинні бути обґрунтованими та підтвердженими.

Як цілком слушно зазначає професор А. С. Крутова, в умовах сучасних змін у бізнес-середовищі, обумовлених посиленням глобалізаційних процесів у світовій економіці, вітчизняні підприємства постали перед проблемою пошуку способів забезпечення власної стратегічної стійкості [18, с. 10]. У зв'язку з цими змінами підприємницький та бухгалтерський ризики в бізнес-моделі суб'єкта господарювання виникають внаслідок перманентної трансформації чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. При цьому зовнішні чинники безпосередньо впливають, перш за все, на рівень підприємницького ризику (крім правових). Як правило, суб'єкт господарювання не має на них значного впливу, що ускладнює розробку заходів з управління ними. Внутрішні чинники мають двосторонній вплив (крім виробничих і фінансових, які на бухгалтерський ризик істотного впливу не мають) та є більш керованими порівняно з зовнішніми (рис. 2).

При розробці сукупності послідовних заходів антиризикової реалізації бізнес-моделі необхідно комплексно та системно враховувати взаємозв'язок між підприємницьким і бухгалтерським ризиками, вчасно проводити аналіз та ідентифікацію ризиків, що дозволить розробляти прогнози ймовірності виникнення ризиків у майбутній господарській діяльності, оцінювати вплив ризиків на результати діяльності, розробляти заходи з постійного контролю для нівелювання чи мінімізації ризиків, обирати найкращі практики звітування для опису ризиків в інтегрованій звітності.

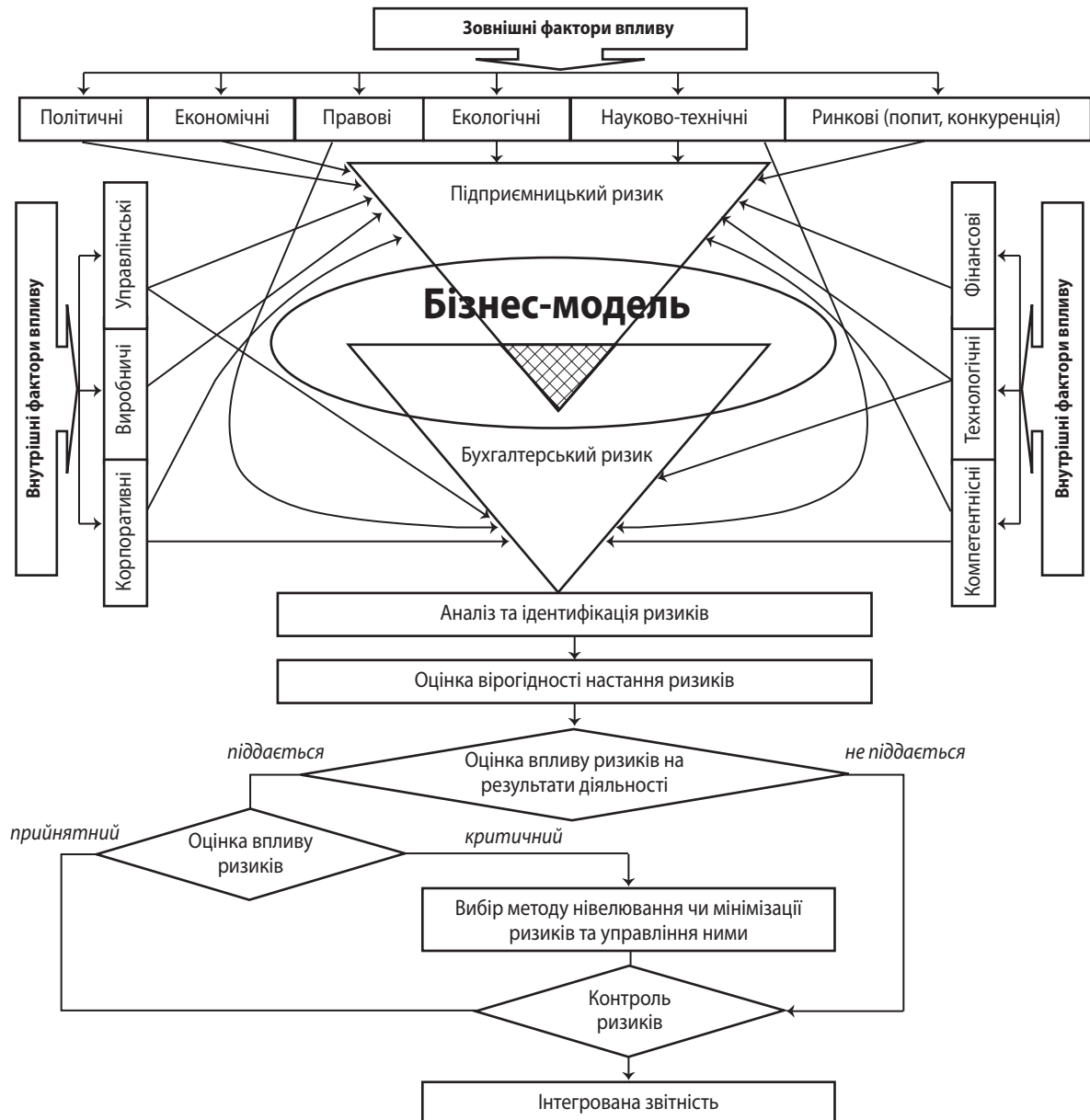

Рис. 2. Місце підприємницького та бухгалтерського ризиків у бізнес-моделі суб'єкта господарювання

Висновки. Узагальнення наукових поглядів щодо термінологічного наповнення теорії ризиків дозволило уточнити змістовне наповнення категорій підприємницького та бухгалтерського ризиків шляхом фіксації уваги укладачів та користувачів інтегрованої звітності на основних застереженнях, викликаних ситуаціями невизначеності в бізнес-моделі суб'єкта господарювання. Визначення місця ризиків у бізнес-моделі суб'єкта господарювання дозволяє вчасно виявляти підприємницькі ризики, інформація про які має розкриватися в інтегрованому звіті, та максимально нівелювати вплив бухгалтерських ризиків у процесі формування та оприлюднення інтегрованої звітності. В результаті дослідження виявлено, що для забезпечення сталого розвитку інституційної одиниці на засадах ризик-орієнтованого управління потребують подальшого напрацювання методичні рекомендації щодо кількісної та якісної оцінки ризиків, організаційно-методичні засади

ідентифікації внутрішніх і зовнішніх ризиків в інформаційній системі підприємства та заходів щодо їх мінімізації в інтегрованій звітності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Marchand D. A. Competing with Information. A Manager's Guide to Creating Value with Information Content. Chichester: John Wiley&Sons, 2000. 352 p.
2. Хорин А. Н. Рыночно ориентированная финансовая отчетность: баланс корпоративного капитала. *Бухгалтерский учет*. 2006. № 15. С. 39–44.
3. Хизрич Р., Питерс М. Предпринимательство, или Как завести собственное дело и добиться успеха: Вып. I. Предприниматель и предпринимательство. М.: Прогресс, 1992. 160 с.
4. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання: колективна монографія/за ред. Ю. О. Лупенка,

- В. М. Жука, В. О. Шевчука, О. В. Ходаківської. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2013. 502 с.
5. Миль Дж. С. Основы политической экономики и некоторые аспекты их приложения к социальной философии. М.: Прогресс, 1990. 352 с.
 6. Пигу А. Экономическая теория благосостояния. М.: Прогресс, 1985. Т. 1. 512 с.
 7. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 № 698-ХІІ // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12/card2#Card>
 8. Вітлінський В. В., Верченко П. І., Сігал А. В., Наконечний Я. С. Економічні ризики: ігрові моделі. Київ: КНЕУ, 2002. 446 с.
 9. Доценко І. О. Систематизація класифікаційних ознак підприємницького ризику. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 4. С. 83–91.
 10. Смит А. Исследование о природе и причинах богатств народов. Книга первая. М.: Ось – 89, 1997. 256 с.
 11. Штефаніч Д. А., Вашків П. Г., Попіна С. Ю. Підприємницький ризик: суть, оцінка та шляхи попередження. Тернопіль: СМП «Астон», 1995. 129 с.
 12. Лапуста М. Г., Шаршукова Л. Г. Риски в предпринимательской деятельности. М.: ИНФРА-М, 1998. 224 с.
 13. Кузьмінський Ю. А. Про сьогоднішнє та майбутнє облікової професії. *Незалежний аудитор*. 2012. № 4. С. 33–35.
 14. Гуцайлюк З. В. Економічні ризики в інформаційній системі бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2010. № 7. С. 8–13.
 15. Чебанова Н. В., Єфіменко Т. І., Орлова В. М. Методичні підходи до ідентифікації ризиків бухгалтерського обліку за податковими різницями. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка*. 2016. № 3 (31). С. 193–198.
 16. Атамас П. Й., Атамас О. П., Крамаренко Г. О. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємництва. *Академічний огляд*. 2016. № 1. С. 60–69.
 17. Развитие интегрированной системы учета и отчетности: методология и практика: монография/под общ. ред. Н. А. Каморджановой. М.: Проспект, 2015. 192 с.
 18. Krutova A.S. Constituent elements of instruments of the strategic accounting. *Незалежний аудитор*. 2016. № 15 (I). С. 10–13.
- REFERENCES**
- Atamas, P. I., Atamas, O. P., and Kramarenko, H. O. "Rol bukhhalterskoho obliku v upravlinni ryzykamy pidpriemnytstva" [The role of accounting in the management of business risks]. *Akademichniy ohliad*, no. 1 (2016): 60-69.
- Chebanova, N. V., Yefimenko, T. I., and Orlova, V. M. "Metodychni pidkhody do identyfikatsii ryzykiv bukhhalterskoho obliku za podatkovymy riznytsiamy" [Methodological approaches to the identification of accounting risks for tax differences]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii: *Ekonomika*, no. 3 (31) (2016): 193-198.
- Dotsenko, I. O. "Systematyzatsiia klasyfikatsiinykh oznak pidpriemnytskoho ryzyku" [Systematization of classification marks of entrepreneurial risk]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 4 (2011): 83-91.
- Fizychna ekonomiiia u vymirakh teorii i praktyky hospodariuvannia [Physical economy in terms of theory and practice of management]. Kyiv: NNTs «ІАЕ», 2013.
- Hutsailiuk, Z. V. "Ekonomichni ryzyky v informatsiini systemi bukhhalterskoho obliku" [Economic risks in the information system of accounting]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, no. 7 (2010): 8-13.
- Khizrich, R., and Piters, M. *Predprinimatelstvo, ili Kak zavesti sobstvennoye delo i dobitsya uspekha: Vyp. 1. Predprinimatel i predprinimatelstvo* [Entrepreneurship, or How to start a business and succeed: Issue 1. Entrepreneur and entrepreneurship]. Moscow: Progress, 1992.
- Khorin, A. N. "Rynochno orientirovannaya finansovaya otchetnost: balans korporativnogo kapitala" [Market-oriented financial statements: the balance of corporate capital]. *Bukhgalterskiy uchet*, no. 15 (2006): 39-44.
- Krutova, A. S. "Constituent elements of instruments of the strategic accounting" *Nezaleznyi auditor*, no. 15 (1) (2016): 10-13.
- Kuzminskyi, Yu. A. "Pro syohodennia ta maibutnie oblikovoi profesii" [About the present and future of the accounting profession]. *Nezaleznyi auditor*, no. 4 (2012): 33-35.
- Lapusta, M. G., and Sharshukova, L. G. *Riski v predprinimatel'skoy deyatelnosti* [Risks in business]. Moscow: INFRA-M, 1998.
- [Legal Act of Ukraine] (1991). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/698-12/card2#Card>
- Marchand, D. A. *Competing with Information. A Manager's Guide to Creating Value with Information Content* Chichester: John Wiley&Sons, 2000.
- Mil, Dzh. S. *Osnovy politicheskoy ekonomii i nekotoryye aspekty ikh prilozheniya k sotsialnoy filosofii* [Fundamentals of political economy and some aspects of their application to social philosophy]. Moscow: Progress, 1990.
- Pigu, A. *Ekonomicheskaya teoriya blagosostoyaniya* [Economic welfare theory], vol. 1. Moscow: Progress, 1985.
- Razvitiye integrirovannoy sistemy ucheta i otchetnosti: metodologiya i praktika [Development of an integrated system of accounting and reporting: methodology and practice]. Moscow: Prospekt, 2015.
- Shtefanych, D. A., Vashkiv, P. H., and Popina, S. Yu. *Pidpriemnytskyi ryzyk: sut, otsinka ta shliakhy poperedzhennia* [Entrepreneurial risk: the essence, assessment and ways of warning]. Ternopil: SMP «Aston», 1995.
- Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstv narodov* [A study on the nature and causes of the wealth of peoples]. Book 1. Moscow: Os-89, 1997.
- Vitlinskyi, V. V. et al. *Ekonomichni ryzyky: ihrovi modeli* [Economic Risks: Gaming Models]. Kyiv: KNEU, 2002.